

ПРОКУРАТУРА ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Янішевська К. Д.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумського державного університету
ORCID ID: 0000-0002-3648-5543
k.yanishevaska@jur.sumdu.edu.ua*

Бондаренко О. С.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумського державного університету
ORCID ID: 0000-0002-2288-1393
o.bondarenko@jur.sumdu.edu.ua*

Стаття присвячена аналізу ролі прокуратури в протидії злочинам проти основ національної безпеки України. Крім того, охарактеризовано відповідну групу злочинів, здійснено аналіз законодавства та наукових доробків, які характеризують відповідні поняття «національна безпека» та «злочини проти національної безпеки», їх природу та роль в сучасних умовах збройної агресії російської федерації проти України. Розглянуто основні інструменти, які доступні органам прокуратури в рамках здійснення діяльності задля протидії відповідній категорії злочинів та захисту інтересів держави, їх значення й актуальність у сучасних реаліях. Участь у кримінальних провадженнях на всіх його стадіях у співпраці з іншими правоохоронними органами на сьогодні є найбільш доступним способом залучення прокуратури. При цьому постає питання, наскільки важливим є ефективність здійснюваної діяльності в рамках кожного з етапів кримінального провадження, починаючи від їх відкриття і до винесення вироку, подальшого його виконання. Також наведено один із прикладів злочину проти основ національної безпеки з вироку одного із суддів України, який вказує на те, що такі злочини вчиняються здебільшого за прямим умислом. Задля розуміння того, наскільки актуальним питанням є відповідна протидія злочинам проти основ національної безпеки також досліджено статистичні дані відносно загальної кількості відкритих проваджень, кількості переданих їх до суду та кількості, у яких судами було винесено вирок. Також виявлено залежність кількості вчинюваних злочинів від географічного розташування регіону: чим ближче до території, де ведуться бойові дії або які перебували в окупації, тим більша кількість відкритих проваджень з інкримінуванням обвинуваченим злочинів проти основ національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, прокуратура, протидія, кримінальне провадження, покарання.

Постановка проблеми. Злочини проти основ національної безпеки України в будь-який період несуть потенційну небезпеку державі як самостійній одиниці, так і її населенню, суспільним відносинам та всім процесам, які стосуються держави як всередині, так і зовні. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну здійснення таких злочинів стало більш імовірним по всій території держави, а особливо в тих областях, де велись та ведуться бойові дії, території яких були та/або є окупованими. Очевидно, що для збереження внутрішньої згуртованості суспільства, захисту держави від злочинних посягань з боку зовнішніх сил агресора необхідний більш прискіпливий контроль за злочинами проти основ національної безпеки. Тому їх вчасне виявлення та протидія є важливою складовою захисту незалежності та суверенітету держави, особливо в період воєнного стану. Це дасть змогу запобігти настанню невідворотних наслідків, які несуть пряму загрозу державі та населенню.

Звичайно, діяльність прокуратури, яка також стосується протидії злочинам і кримінальним правопорушенням, передбачає її участь у процесах, які мінімізують їх вплив на криміногенну обстановку

в суспільстві, соціальні та політичні настрої та функціонування держави. Тому важливим є розуміння її ролі в контексті здійснюваної нею діяльності, що сприяє ефективній протидії злочинам проти основ національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які більш детально досліджували окремі питання щодо злочинів проти національної безпеки та протидії їм, – О. Ф. Бантишев, О. В. Шамара, О. А. Чуваков, В. В. Кузнецов, М. В. Сийплові, І. А. Нестерова, Н. І. Лесняк, В. П. Кушпіт та інші.

Метою статті є аналіз і характеристика злочинів проти основ національної безпеки, їх законодавчого закріплення та прикладів вчинення в умовах воєнного стану та збройної агресії росії на території України. Це, зі свого боку, дасть змогу більш чітко сформулювати завдання та функції прокуратури в межах захисту порушених інтересів держави та суспільства. Крім того, можливим буде перегляд і статистичних даних для встановлення ефективності діяльності прокуратури в межах відкритих кримінальних проваджень за злочини проти основ національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Початок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року ознаменувався значними змінами у функціонуванні держави, у тому числі і правоохоронній діяльності уповноважених органів. Активні бойові дії призвели до збільшення уваги до певної групи злочинів, які в цьому випадку характеризуються найбільш суспільним ризиком та є прямою загрозою незалежності та суверенітету України – злочини проти основ національної безпеки.

Їм присвячено окремих розділ Особливої частини Кримінального кодексу України (розділ І) та перераховано основні дії, що передбачають настання відповідальності за протиправні діяння: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (стаття 109); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (стаття 110); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (стаття 110²); державна зрада (стаття 111); колабораційна діяльність (стаття 111¹); пособництво державі-агресору (стаття 111²); посягання на життя державного чи громадського діяча (стаття 112); диверсія (стаття 113); шпигунство (стаття 114); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (стаття 114¹); несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 114²) (Кримінальний кодекс України, 2001).

Законом України «Про національну безпеку України», зокрема пунктом 9 частини 1 статті 1, визначено, що національна безпека України являє собою захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу й інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз. Крім того, частиною 1 статті 3 цього ж Закону зазначається, що державна політика у сфері національної безпеки й охорони має забезпечувати захист людини і громадянина всередині держави – їх життя, гідність, конституційні права та свободи, безпечні умови життєдіяльності; суспільства – щодо його демократичних цінностей, добробуту та умов сталого розвитку; держави – стосовно її конституційного ладу, територіальної цілісності, суверенітету та недоторканості; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій (Закон, 2018).

Національна безпека має у своєму складі багато факторів, що впливають на її становлення та подальший захист, оскільки залежить вона не тільки від державних, правоохоронних чи інших уповноважених органів, але й від громадян, суспільно-політичних настроїв, результатів їх впливу на населення. Тому питання протидії таким злочинам є комплексним і потребує постійного перегляду з огляду на політичні, економічні, соціальні й інші зміни як всередині держави, так і за її межами.

Науковцями по-різному трактується саме поняття злочинів проти національної безпеки з огляду на використання різних підходів. Так, наприклад, влучним є тлумачення Бантишева О. Ф. та Шамари О. В., які визначають злочин проти національної безпеки як передбачене у Кримінальному кодексі України суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), яке вчиняється з прямим умислом з боку осудної фізичної особи, що досягла віку кримінальної відповідальності та посягає на конституційний, суспільний і державний лад України, її політичну систему, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканість, обороноздатність, державну, економічну чи інформаційну безпеку, а також національну безпеку в екологічній і воєнній сферах за умов наявності у суб'єкта реальної можливості вільного вибору законслухняного поведіння (Бантишев, Шамара, 2014).

Чуваков О. А. розглядає злочини проти національної безпеки як суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність), які вчиняються умисно і посягають на «зовнішню» та «внутрішню» безпеку України (Чуваков, 2017).

Протидія таким злочинам сьогодні є важливою умовою захисту та забезпечення національної безпеки, суспільного порядку та загалом функціонування держави з власною незалежністю та суверенітетом. Тому контроль і захист цієї галузі є значущим для будь-якої держави. Але також варто зауважити, що національна безпека набагато ймовірніше буде перебувати під загрозою в тому випадку, якщо держава є стороною воєнного конфлікту та на її території відбуваються бойові дії. Це призводить до того, що опонент намагатиметься дестабілізувати внутрішню ситуацію в країні та, зі свого боку, залучати до цього її громадян. Вони можуть погоджуватися через власні політичні чи соціальні переконання, матеріальний стимул або ж під тиском погроз.

Звичайно, протидія злочинам проти національної безпеки має системний підхід та передбачає діяльність всіх правоохоронних органів, разом із прокуратурою. У Законі України «Про прокуратуру» відсутні норми, які б прямо регламентували її діяльність у сфері протидії злочинам як проти національної безпеки, так і в інших галузях, проте Конституцією України, зокрема одним із положень статті 17 визначено, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом (Конституція, 1996). А статтею 1 Закону України «Про прокуратуру» вказується, що прокуратурою здійснюються встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави (Закон, 2014).

З повномасштабним вторгненням росії на територію України питання національної безпеки, звичайно, стало більш актуальним і потребувало прискіпливої уваги з боку правоохоронних органів. На нашу думку, однією з особливостей групи злочинів проти основ національної безпеки є обмежений перелік способів, які доступні в рамках здійснення протидії їх вчиненню. Це можна пояснити тим, що суб'єкт, який має намір вчинити такий злочин, уже певною мірою налаштований проти збереження незалежності та суверенітету України, а отже, розуміє наслідки своїх діянь незалежно від того, який вони матимуть масштаб. Тому прокуратура в цьому випадку має обмежену кількість інструментів впливу, які б могли ефективно знижувати показники здійснення злочинів проти основ національної безпеки.

У рамках здійснюваної прокуратурою діяльності найбільш ефективним способом є участь і ведення кримінальних проваджень від їх початку до етапу виконання судових рішень. Представництво інтересів держави в цьому випадку є важливим з огляду на демонстрацію потенційним суб'єктам вчинення таких злочинів призначення реального покарання, яке відповідає тяжкості вчиненого діяння, що матиме для них негативні наслідки в майбутньому. Крім того, таким чином прокуратура показує об'єднаність інтересів правоохоронних органів з метою захисту національної безпеки України та подальшого її забезпечення.

Захист інтересів держави у кримінальних провадженнях за фактом інкримінування обвинуваченим злочинів проти основ національної безпеки потребує проведення якісної роботи з формування чіткої та змістовної доказової бази, аналіз показань свідків, виконання всіх покладених завдань на прокурора як представника держави. Такі дії провадяться у співробітництві з органами Національної поліції України, Службою безпеки України тощо, що дає змогу отримувати якомога більше потрібної інформації для формування обвинувального акту.

Одним із прикладів відкриття кримінального провадження та приведення його до винесення вироку є інкримінування засудженому державної зради згідно з ч. 2 ст. 111 Кримінального кодексу України. Відповідно до вироку засуджений мав злочинний умисел, який був спрямований на надання допомоги представникам російської федерації у проведенні підривної діяльності проти України, що, на його думку, могло б забезпечити останньому безпечні та комфортні умови проживання у випадку окупації території України, а також отримання від представників держави-агресора матеріальної винагороди за вчинення ним протиправних дій. Тож, діючи умисно, усвідомлюючи протиправність своїх дій та їх наслідки, з метою завдання шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній безпеці України, неодноразово передавав представнику збройних сил російської федерації інформацію щодо переміщення військової техніки Збройних Сил України, інших військових формувань та її кількості в межах ближніх адміністративно-територіальних одиниць (вирок). У цьому випадку особа мала особистий інтерес у завданні шкоди національній безпеці та територіальній цілісності України, залучивши до таких дій і свого знайомого (Вирок, 2022).

Роль прокуратури у таких випадках має на меті надати суду до розгляду достатню доказову базу, яка б вказувала на реальне вчинення обвинуваченим такого злочину та підстави застосування до нього санкції, яка передбачена відповідною нормою Кримінального кодексу України. Від того, наскільки ефективною була робота прокуратури разом з іншими правоохоронними органами в межах досудового розслідування, залежить те, яке покарання буде призначене судом і наскільки справедливим воно буде стосовно вчинюваних ним дій.

Якщо брати до уваги статистичні дані, то за 2022 рік на території України загалом було відкрито 16 941 кримінальне провадження за фактом вчинення злочинів проти основ національної безпеки, серед яких: державна зрада (ст. 111) – 2046 кримінальних проваджень, з яких 309 передано до суду; дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109) – 135 кримінальних проваджень, з яких 44 передано до суду; колабораційна діяльність (ст. 111-1) – 4053 кримінальні провадження, з яких 620 передано до суду; посягання на територіальну цілісність (ст. 110) – 10 587 кримінальних проваджень, з яких 95 передано до суду; шпигунство (ст. 114) – 44 кримінальні провадження, з яких 2 передано до суду; посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112) – 2 кримінальні провадження, з яких 1 передано до суду (ГО «ЖАР», 2023). Така статистика хоч і показує прогрес у притягненні винних осіб до відповідальності, проте не виправдовує доволі низькі темпи доведення справ до суду, що також зменшує показники винесення вироків щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки.

При цьому загальна кількість засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України за 2022 рік становить 427 осіб: 18 осіб за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, 89 осіб – посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, 7 осіб – фінансування дій, вчинених із метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, 111 осіб – державна зрада, 176 осіб – колабораційна діяльність, 2 особи – перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, 24 особи – несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння, боєприпасів в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ чи інших утворених відповідно до ЗУ військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (Верховний Суд, 2023).

Функції прокуратури в цьому випадку мають велике значення як на етапі вручення підозри, так і під час передачі справи до суду, оскільки мають гарантувати непохитність намірів щодо призначення заслуженого покарання щодо особи, яка поставила під загрозу національну безпеку держави. Тому її участь, на наш погляд, має виключний характер та є обов'язковим у контексті виконання покладених на неї завдань та обов'язків як перед державою, так і перед населенням. Звичайно, якщо брати кількісні показники щодо територіальності вчинення злочинів, то можна прослідкувати тенденції більшої кількості вчинюваних злочинів на територіях, які були окуповані або де зараз ведуться активні бойові дії. Прокуратура також вказує на таке явище, оскільки певні території тривалий час перебували під впливом інформаційної та силової пропаганди, що значно впливало на настрої серед населення. Тому вищі показники засвідчення злочинів проти основ національної безпеки реєструються в східних областях України, зокрема Харківській, Донецькій і Луганській областях.

До прикладу, знов-таки, можна проаналізувати статистичні дані стосовно кількості облікованих злочинів проти основ національної безпеки України. Харківською обласною прокуратурою у серпні обліковується 829 проваджень, Донецькою обласною прокуратурою – 602 провадження, тоді як Волинською обласною прокуратурою – 29 проваджень (Харківська обласна прокуратура, Донецька обласна прокуратура, Волинська обласна прокуратура, 2023).

Протидія злочинам проти основ національної безпеки з боку прокуратури багато в чому має більш показовий характер, особливо в межах інформаційної кампанії стосовно «відновлення справедливості» на тих територіях, які перебували чи перебувають в окупації та піддаються інформаційному чи іншому впливу з боку агресора. У цьому випадку важливим є доведення кримінальних проваджень до стадії винесення вироку зі справедливим покаранням, що є сигналом для потенційних суб'єктів про невідворотність понесення покарання. Це в будь-якому випадку впливатиме на ухвалення ними рішень щодо вчинення діянь, які несуть загрозу Україні та її населенню.

Висновки. Злочини проти основ національної безпеки на цьому етапі існування нашої держави є небезпечним явищем, яке вагомо впливає на її незалежність, суверенітет і територіальну цілісність. Здійснення дій, які призводитимуть до ефективної протидії таким злочинам, частково покладається і на органи прокуратури. Найбільш дієвим інструментом є та залишається представлення нею інтересів держави та суспільства в межах кримінального провадження стосовно обвинувачених за злочини, склад яких посягає на основи національної безпеки України. Питання ефективності такої діяльності в межах аналізу статистичних даних показує, що наразі темпи є невисокими, якщо брати до уваги кількість відкритих кримінальних проваджень, кількість таких, що передані до суду, та кількість, які з них були доведені до етапу винесення вироку. Тому важливим наразі є концентрація на формуванні певних алгоритмів у роботі прокуратури, які б позитивно впливали на перебіг кримінальних проваджень та отримання обвинуваченими покарань, які будуть пропорційні вчинюваним протиправним діянням.

Yanishavska K., Bondarenko O. THE PROSECUTOR'S OFFICE AS A SUBJECT OF COMBATING CRIMES AGAINST THE BASICS OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The article is devoted to the analysis of the role of the prosecutor's office in countering crimes against the foundations of Ukraine's national security. In addition, there are characterized the relevant group of crimes, carried out the analysis of legislation and scientific developments, which characterize the relevant concepts of "national security" and "crimes against national security", their nature and role in the modern conditions of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. There are also considered the main tools that are available to the prosecutor's office in the framework of activities to counter the relevant category of crimes and protect the interests of the state, their importance and relevance in modern realities. Participation in criminal proceedings at all stages in cooperation with other law enforcement agencies is currently the most affordable way to involve the prosecutor's office. At the same time, the question arises in a way how important is the effectiveness of the activities carried out within the framework of each of the stages of criminal proceedings, starting from their opening to its subsequent execution. Also there is an example of such a crime. It indicates that such crimes are mostly committed with direct intent. In order to understand how urgent an issue of the appropriate counteraction to crimes against the foundations of national security is, there are analysed statistical data regarding the total number of open proceedings, the number of those brought to court, and the number in which the courts issued a verdict. The dependence of the number of committed crimes on the geographic location of the region was also revealed: the closer to the territory where hostilities are being waged or which were under occupation, the greater the number of open proceedings is.

Key words: national security, prosecutor's office, opposition, criminal proceedings, punishment.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 11 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.09.2023).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 16.09.2023).
3. Бантишев О., Шамара О. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми класифікації) : монографія. 3-тє вид., перероб. та доп. Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 240 с.
4. Чуваков О. А. Кримінально-правова протидія злочинам проти основ національної безпеки України: теорія і практика : дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.08. Одеса, 2017. 468 с.
5. Конституція України : редакція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 01 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
6. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII : станом на 9 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
7. Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 04.11.2022 Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354997> (дата звернення: 21.09.2023).
8. Перейшли на бік ворога: скільки злочинів проти основ національної безпеки було у 2022?. ГО «Жіночий Антикорупційний Рух». URL: <https://zhar.org.ua/perejshly-na-bik-voroga-skilky-zlochyniv-proty-osnov-natsionalnoyi-bezpeky-bulo-u-2022/> (дата звернення: 23.09.2023).
9. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Stan_Pravosuddya_Criminal_2022.pdf (дата звернення: 23.09.2023).
10. Документи з питань статистики. Харківська обласна прокуратура. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=115343&libid= (дата звернення: 24.09.2023).
11. Про кримінальні правопорушення. Донецька обласна прокуратура. URL: https://don.gp.gov.ua/ua/statdon.html?dir_id=115412&libid= (дата звернення: 24.09.2023).
12. Статистичні звіти за серпень 2023 року. Волинська обласна прокуратура. URL: https://vol.gp.gov.ua/ua/statvol.html?_m=publications&_t=rec&id=341721 (дата звернення: 24.09.2023).

References:

1. Kriminalnij kodeks Ukrayini [The Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrayini vid 05 kvitetnya 2001 r. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
2. Pro nacionalnu bezpeku Ukrayini [On the national security of Ukraine] : Zakon Ukrayini vid 21 chervnya 018 r. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2469-19?lang=uk#Text> [in Ukrainian].
3. Bantyshev, O., & Shamara, O. (2014). Kriminalna vidpovidalnist za zlochiny proti osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrayini (problemi klasifikaciyi) [Criminal responsibility for crimes against the foundations of national security of Ukraine (problems of classification)]. (3-tye vid. pererob. ta dop). TOV "Virtualna realnist". 240 s. [in Ukrainian].
4. Chuvakov, O. A. (2017). Kriminalno-pravova protidiya zlochinam proti osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrayini: Teoriya i praktika [Criminal and legal counteraction to crimes against the basics of the National Security of Ukraine: theory and practice]. [Dis. d-ra yurid. nauk, Institut derzhavi i prava im. V. M. Koreckogo NAN Ukrayini]. Repozitarij Odeskogo nacionalnogo universitetu imeni I.I.Mechnikova. 468 s. [in Ukrainian].
5. Konstituciya Ukrayini [The Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrayini vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> [in Ukrainian].
6. Pro prokuraturu [About the Prosecutor's Office] : Zakon Ukrayini vid 14 zhovtnia 2014 r. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> [in Ukrainian].
7. Yedinij derzhavnij reyestr sudovih rishen [Unified state register of court decisions]. Virok Shostkinskogo miskrajonnogo sudu Sumskoyi oblasti vid 04 lystopada 2022 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354997> [in Ukrainian].
8. GO "Zhinochij Antikorupcijnij Ruh" [NGO "Women's Anti-Corruption Movement"]. Perejshli na bik voroga: Skilli zlochiniv proti osnov nacionalnoyi bezpeki bulo u 2022? : web-site. URL: <https://zhar.org.ua/perejshly-na-bik-voroga-skilky-zlochyniv-proty-osnov-natsionalnoyi-bezpeky-bulo-u-2022/> [in Ukrainian].
9. Verhovnij Sud Ukrayini [The Supreme Court of Ukraine]. Stan zdijsnennya pravosuddya u kriminalnih provadzhennyah ta spravah pro administrativni pravoporushennya sudami zagalnoyi yurisdikcii u 2022 roci : web-site. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Stan_Pravosuddya_Criminal_2022.pdf [in Ukrainian].
10. Harkivska oblasna prokuratura [Kharkiv Regional Prosecutor's Office]. Dokumenti z pitan statistiki : web-site. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=115343&libid= [in Ukrainian].
11. Donecka oblasna prokuratura [Donetsk regional prosecutor's Office]. Pro kriminalni pravoporushennya : web-site. URL: https://don.gp.gov.ua/ua/statdon.html?dir_id=115412&libid= [in Ukrainian].
12. Volinska oblasna prokuratura [Volyn regional prosecutor's Office]. Statistichni zviti za serpen 2023 roku : web-site. URL: https://vol.gp.gov.ua/ua/statvol.html?_m=publications&_t=rec&id=341721 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.09.2023

Стаття рекомендована до друку 02.11.2023